

บทที่ 4

พื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูกระดึงเป็นพื้นที่ศึกษาทางเลือกในการจัดการขยะมูลฝอยของนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งสภาพภูมิศาสตร์ของอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีข้อจำกัดในการเข้าถึง จึงเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอย โดยเฉพาะช่วงที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2548) เผยแพร่ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอุทยาน-
แห่งชาติภูกระดึงไว้ ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง

อุทยานแห่งชาติภูกระดึง อยู่ในท้องที่อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย ประกอบด้วยภูเขาที่มี
ธรรมชาติที่งดงาม ที่ราบบนยอดภูกระดึงมีสังคมพืชเป็นสังคมของพืชเมืองหนาว ได้แก่ ป่าสน-
สองใบ ป่าสนสามใบ ป่าต้นเมเปิ้ล (กุ่มแดง หรือไฟเดือนห้า (*Acer calcaratum*) และพันธุ์ไม้ดอก
ที่สวยงาม เช่น กุหลาบป่า ม้าวิ่ง เอื้องคำหิน ดอกม่วนดักหงาย เป็นต้น ตลอดจนมีทิวทัศน์ธรรมชาติ
ที่สวยงามหลายแห่ง โดยอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีเนื้อที่ประมาณ 217,576.25 ไร่ หรือ 348.12
ตารางกิโลเมตร

ความเป็นมา

ตามตำนานกล่าวว่า มีพรานผู้หนึ่งตามล่ากระต๊องโตนขึ้นไปจนถึงบนยอดเขาสูงหนึ่งในเขต
ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย ได้พบพื้นที่บนยอดเขาราบเรียบและกว้างใหญ่มากเป็น
ทุ่งหญ้าสลับกับป่าสน มีต้นไม้ขึ้นอยู่อย่างเรียงรายเป็นระเบียบ และยังเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด
เช่น ช้างป่า ผึ้งกระต๊อง เก้ง กวาง ซึ่งหากินอยู่เป็นฝูง ๆ ไม่ตระหนกตื่นกลัวนายพราน เนื่องจากไม่เคย
เห็นคนมาก่อน นับตั้งแต่นั้นมาชื่อของภูกระดึงก็เริ่มเป็นที่รู้จัก

จากการเล่าลือกันมาแต่โบราณว่ามีผู้ได้ยินเสียงระฆังของพระอินทร์ที่อยู่บนเขานี้ ดังนั้นจึงให้ชื่อว่า ภูกระดึง หรือภูกะดิง เพราะคำว่า “ภู” หมายถึง ภูเขา และ “กระดิง” มาจาก “กระดิง” ภาษาพื้นเมืองจังหวัดเลยแปลว่า “ระฆังใหญ่” นอกจากนี้เมื่อขึ้นไปบนยอดเขาบางส่วนหากเดินหนักๆ หรือใช้ไม้กระทุ้งก็จะมีเสียงก้องคล้ายระฆัง ซึ่งเกิดจากโพรงข้างใต้ จึงได้รับขนานนามว่า “ภูกระดิง”

ภูกระดิงเป็นที่รู้จักกันมาตั้งแต่ในสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 สมุหเทศาภิบาล (พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม) ได้ทำรายงานสภาพภูมิศาสตร์เสนอต่อกระทรวงมหาดไทย และต่อมาในปี พ.ศ. 2463 นายอำเภอวังสะพุง ซึ่งปกครองท้องที่เขตภูกระดิงในขณะนั้นได้ขึ้นไปสร้างพระพุทธรูปไว้บนยอดภูกระดิงองค์หนึ่ง ก่อนหน้านั้น Dr. A.F.G. Kerr นายแพทย์ชาวไอร์แลนด์ ซึ่งรับราชการเป็นหัวหน้ากองตรวจพันธุ์กษชาติ กระทรวงพาณิชย์ (ในสมัยนั้น) และเป็นนักพฤกษศาสตร์ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของโลก ผู้วางรากฐานการวิจัยพรรณพฤกษชาติของประเทศไทย ได้เคยเดินทางไปสำรวจและเก็บตัวอย่างพรรณไม้แห่งบนภูกระดิง ในปี พ.ศ. 2486 ทางราชการได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดป่าภูกระดิงให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ และกรมป่าไม้เริ่มดำเนินการสำรวจเพื่อจัดตั้งอุทยานแห่งชาติขึ้นที่ภูกระดิง จังหวัดเลย เป็นแห่งแรก แต่เนื่องจากขาดงบประมาณและเจ้าหน้าที่ จึงให้ดำเนินการไปเพียงบางส่วนเท่านั้น

จากที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2502 ให้กำหนดป่าภูกระดิง จังหวัดเลย และป่าอื่น ๆ ในท้องที่จังหวัดต่างๆ รวม 14 ป่า เป็นอุทยานแห่งชาติเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้เป็นการถาวรเพื่อประโยชน์ส่วนรวม กรมป่าไม้ได้เสนอจัดตั้งป่าภูกระดิงให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ตามความในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดป่าภูกระดิง ในท้องที่ตำบลศรีฐาน กิ่งอำเภอภูกระดิง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 79 ตอนที่ 104 ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 2505 เนื้อที่ 217,581.25 ไร่ หรือ 348.13 ตารางกิโลเมตร นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 2 ของประเทศไทย

ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2520 อนุมัติหลักการให้ดำเนินการเพิกถอนเขตอุทยานแห่งชาติในส่วนที่กองทัพอากาศขอใช้ประโยชน์ ในการจัดตั้งเป็นสถานีถ่ายทอดโทรคมนาคมเพื่อประโยชน์ในราชการทหาร เนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ กรมป่าไม้จึงได้ดำเนินการขอเพิกถอนพื้นที่ดินดังกล่าว โดยได้มีพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนอุทยานแห่งชาติป่าภูกระดิงบางส่วนใน

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพทั่วไปของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง เป็นภูเขาหินทรายยอดตัดอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของที่ราบสูงโคราช ใกล้กับด้านลาดทิศตะวันออกของเทือกเขาเพชรบูรณ์ ลักษณะโครงสร้างทางธรณีของภูกระดึงเกิดขึ้นในมหายุค Mesozoic เป็นหินในชุดโคราช ประกอบด้วยชั้นหินหมวดหินภูพานหมวดหินเสาขัว หมวดหินพระวิหาร และหมวดหินภูกระดึง พื้นที่ส่วนใหญ่ของภูเขาอยู่ที่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางระหว่าง 400 - 1,200 เมตร มีพื้นที่ราบบนยอดเขากว้างใหญ่คล้ายรูปบาตร ประกอบด้วยเนินเตี้ยๆ ยอดสูงสุดคือ ภูกุ่มข้าว สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,350 เมตร สภาพพื้นที่ราบบนยอดภูกระดึงมีส่วนสูงอยู่ทางด้านตะวันตกและตะวันออกเฉียงใต้ พื้นที่ค่อนข้างลาดเทลงมาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทำให้ลำธารสายต่างๆ ที่เกิดจากแหล่งน้ำบนภูเขาไหลไปรวมกันทางด้านนี้ เป็นแหล่งต้นน้ำของลำน้ำพอง ซึ่งหล่อเลี้ยงเขื่อนอุบลรัตน์และเขื่อนหนองหวาย ในจังหวัดขอนแก่น

ลักษณะภูมิอากาศ

ภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติภูกระดึงบริเวณที่ระดับต่ำตามเชิงเขา มีสภาพโดยทั่วไปใกล้เคียงกับบริเวณอื่นๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนตุลาคม ฝนตกชุกที่สุดระหว่างเดือนสิงหาคม - เดือนกันยายน อุณหภูมิเฉลี่ยรายปี 26 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคม และอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน สภาพอากาศทั่วไปบนยอดภูกระดึง แตกต่างจากสภาพอากาศในที่ราบต่ำเป็นอย่างมาก โดยปริมาณน้ำฝนจะเพิ่มขึ้นอีกประมาณไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 ของปริมาณน้ำฝนบนที่ต่ำ เนื่องจากอิทธิพลของเมฆ/หมอกที่ปกคลุมยอดภูกระดึง ในช่วงเดือนธันวาคม - เดือนมกราคมอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยระหว่าง 0 - 10 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยระหว่าง 21 - 24 องศาเซลเซียส ส่วนในฤดูร้อนระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยระหว่าง 12 - 19 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยระหว่าง 23 - 30 องศาเซลเซียส อากาศบนยอดภูกระดึงมักจะแปรปรวน มีเมฆหมอก ลอยต่ำปกคลุมบ่อยครั้ง อากาศจึงค่อนข้างเย็นตลอดปี

ในช่วงฤดูฝน มักเกิดภัยธรรมชาติ เช่น เกิดการพังทลายของภูเขาและมีน้ำป่า ทางอุทยานแห่งชาติจึงกำหนดให้ปิด - เปิดการท่องเที่ยวเฉพาะบนยอดเขาภูกระดึง เพื่อความปลอดภัยของ

นักท่องเที่ยว และให้สภาพธรรมชาติและสภาพแวดล้อมได้มีการพักผ่อน หลังจากนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมอย่างมากในแต่ละปี ดังนี้

ปิดฤดูกาลท่องเที่ยว ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน - 30 กันยายน ของทุกปี

เปิดฤดูกาลท่องเที่ยว ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม - 31 พฤษภาคม ของทุกปี

พืชพรรณและสัตว์ป่า

สังคมพืชของภูกระดึงเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีทั้งป่าผลัดใบ และป่าดงดิบที่ระดับความสูงต่างๆ จำแนกออกได้เป็น

ป่าเต็งรัง พบบนที่ราบเชิงเขาและบนที่ลาดชันจนถึงระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 600 เมตร ประกอบด้วยพันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ เต็ง รัง เหียง พลวง กราด รกฟ้า อ้อยช้าง กว้าว มะกอกเลื่อม มะค่าแต้ ช้างน้าว ตั้วขน ขอบป่า ฯลฯ พืชพื้นล่างประกอบด้วย หนุ่ยแฟ็ก ขึ้นเป็นกอหนาแน่น แทรกด้วยไม้พุ่มและพืชล้มลุก

ป่าเบญจพรรณ พบตั้งแต่บนพื้นที่ราบเชิงเขาและที่ลาดชันตามไหล่เขารอบภูกระดึง จนถึงระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 950 เมตร พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ แดง ประดู่ป่า กระบก ตะแบก เลือด ขมิ้น มะกอก จีวป่า แสมสาร มะค่าโมง ตะคร้อ สมอไทย ลำโรง โมกมัน ฯลฯ พืชพื้นล่างประกอบด้วยหญ้าและกอไผ่ของไผ่รวก ไผ่ไร่ ไผ่หลวง ไผ่ซางหม่น ไม้พุ่ม เช่น หนามคนทา กะดังใบ สังกรณี ไผ่หวานบ้าน ฯลฯ ไม้เถา เช่น แก้วมือไว สายหยุด นมวัว ดินตั้ง หนอนตายหยาก กลอย ฯลฯ พืชล้มลุก เช่น บุกใหญ่ ผักปราบ เหหัวกระต่าย ฯลฯ พืชกาฝากและอิงอาศัย เช่น ข้าวก้านกยูง ดอกดิน ชายผ้าสีดา เป็นต้น

ป่าดิบแล้ง พบตามฝั่งลำธารของหุบเขาที่ชุ่มชื้นทางทิศตะวันออก ตะวันออกเฉียงเหนือ และทิศตะวันตก ตั้งแต่เชิงเขาจนถึงระดับความสูงประมาณ 950 เมตรจากระดับน้ำทะเล พันธุ์ไม้ที่สำคัญได้แก่ ก่อ ตะเคียนทอง ยางแดง ขมหอม ตะแบกเปลือกบาง หว้า มะม่วงป่า สัตตบรรณ มะหาด คอแล่น เชียด ฯลฯ พืชพื้นล่างแน่น เป็นพวกไม้พุ่ม ไม้เถา เช่น สร้อยอินทนิล กระทงลาย เถามวกขาว เล็บมือนาง กระไคลิง ฯลฯ พืชล้มลุก เช่น ข่าคม ก้ามกุ้ง ฯลฯ หวายและเฟินหลายชนิด

ป่าดิบเขา พบตั้งแต่ระดับ 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเลขึ้นไป ทางทิศเหนือและทิศตะวันตกเฉียงเหนือ พันธุ์ไม้ที่สำคัญได้แก่ ก่วมแดง ทะโล้ สนสามพันปี พะอง จำปีป่า พญาไม้ ก่อเดือย ก่อหนาม ก่อหนู ส้านเขา รัก เหมือดคณดง เฌียงพรว้านางแอ พะวา เตื่อหูกวาง ฯลฯ พืชพื้นล่างประกอบด้วยไม้พุ่ม เช่น กุหลาบแดง มือพระนารายณ์ สอมคำ จ้าฮ่อม ฯลฯ ตามหน้าผาริมขอบภูพบบาล์มดินสูงขึ้นห่างๆ ได้แก่ ค้อคอย ไม้เถา เช่น กระจับเขา เครือเขาน้ำ แก้มขาว หนามไข่นุ่ ใบก้นปิด ย่านหูเสือ เป็นต้น

ป่าสนเขา พบเฉพาะบนที่ราบยอดภูกระดึงที่ระดับความสูงประมาณ 1,200 - 1,350 เมตรจากระดับน้ำทะเล พันธุ์ไม้ที่สำคัญได้แก่ สนสองใบ ก่อเดือย ทะโล้ สารภีค้อย มะเขือเถื่อน รัก ฯลฯ พืชพื้นล่างประกอบด้วย สนทราย ส้มแปะ กุหลาบขาว เม้าแดง พวงคุ่มหู นางคำ ฯลฯ ตามลานหินมีพืชชั้นต่ำพวกไลเคน ประเภทแนบกับหินเป็นแผ่น และประเภทเป็นพองเรียก ฟองหิน ปกคลุมทั่วไป นอกจากนี้จะพบเอื้องคำหิน ม้าวิ่ง และเขากวาง ซึ่งเป็นกล้วยไม้ที่ออกเป็นกอหนาแน่น พืชล้มลุก เช่น ดาวเรืองภู ว่านคางคก ต่างหูขาว เนียมคอกธูป แววมยุรา หญ้าข้าวกำข้าว โสภา เทียนภู เปราะภู ดอกหรีด ขนนกยูง หญ้าเหลี่ยม น้ำเต้าพระฤาษี ภูคเกียะ เป็นต้น บนพื้นดินที่ชุ่มและมอสจำพวกข้าวตอกฤาษีหลายชนิดขึ้นทับถมแน่น คล้ายผืนพรม บางแห่งมีพืชล้มลุกขนาดเล็กหลายชนิดขึ้นปะปนกันแน่น เช่น กระดุมเงิน สาหร่ายข้าวเหนียว คุลีตา หญ้าข้าวกำ เป็นต้น

ภูกระดึงได้ชื่อว่าเป็นแหล่งที่มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่อย่างชุกชุม เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศประกอบไปด้วยป่าไม้ พืชหญ้าและลำธาร ซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าภูกระดึงมีหลายชนิดที่พบเห็นทั่วไป ได้แก่ ช้างป่า เก้ง กวางป่า หมูป่า ลิงกัง ลิงลม บ่าง กระรอกหลากสี กระแต หนูหริ่งนาหางยาว ตุ่น แม่นหางพวง พังพอน อีเห็น เขี้ยวรู้้ง นกเขาเปล้า นกเขาใหญ่ นกกระปูดใหญ่ นกเค้ากู่ นกตะขาบท่ง นกโพระดกคอสีฟ้า นกตีทอง นกหัวขวานสามนิ้วหลังทอง นกนางแอ่นสะโปกแดง นกเค้าดินสวน นกอุ้มบาตร นกขี้เถ้าใหญ่ นกกระทาท่ง นกพญาไฟใหญ่ นกกาขเณดง นกจาบดินอกลาย นกขมิ้นดง ตั๊กเก้ จิ้งจกหางแบนเล็ก กิ้งก่าสวน จิ้งเหลนบ้าน เต่าเหลือง งูทางมะพร้าว งูลายสอบ้าน งูจงอาง งูเห่า งูเขียวหางไหม้ อีงอ่างหลังลาย เขียดหนอง คางคก กบหูใหญ่ ปาดแคระ และมีเต่าชนิดหนึ่งซึ่งหาได้ยาก คือ เต่าปูลู หรือ “เต่าหาง” เป็นเต่าที่หางยาว อาศัยอยู่ตามลำธารในป่าเขาระดับสูงของประเทศไทย กัมพูชา และ ลาว

การท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติภูกระดึง

การเดินเท้าเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง เริ่มตั้งแต่การเดินขึ้นภูกระดึงซึ่งไม่ลำบากมากนัก แต่ระยะทางจะไกลและชัน โดยระหว่างทางจะมีจุดให้แวะพักเหนื่อยต่างๆ ตามลำดับ ได้แก่ ปางกอกคำ ชำแฮก ชำบอน ชำกกกอก พรานพรานแป ชำกกหว้า ชำกกโดน และชำแคร่ หากเดินขึ้นภูตั้งแต่เช้า อากาศจะค่อนข้างเย็นสบาย มีสิ่งที่น่าสนใจให้ชมไปตลอดทาง โดยเฉพาะสภาพทางธรณีและสภาพป่าที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นระยะๆ จากป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา จนถึงหลังแป จากหลังแปถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังกางจะเป็นทางราบท่ามกลางทุ่งหญ้าป่าสนเขาอันกว้างใหญ่ รวมระยะทางจากทางขึ้นไปถึงหลังแปและศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังกาง 8.3 กิโลเมตร แหล่งท่องเที่ยวบนภูกระดึงส่วนใหญ่มีทางเดินชมธรรมชาติติดต่อกันหมด ฉะนั้น นักท่องเที่ยวที่จะไปท่องเที่ยวบนภูกระดึงควรใช้เวลาอย่างน้อย 3 วัน เพื่อจะได้เที่ยวชมธรรมชาติที่สวยงามเหล่านั้นได้ทั่วถึง โดยอุทยานแห่งชาติภูกระดึงเปิดให้ท่องเที่ยวบนยอดภูกระดึงเฉพาะในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤษภาคม

นอกจากความสวยงามทางธรรมชาติบนภูกระดึงแล้ว พื้นที่ด้านล่างบริเวณเชิงเขาด้านทิศใต้ของภูกระดึงบริเวณพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ภด.3 (น่าน้อย) ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวตามลำน้ำพองซึ่งประกอบด้วย น้ำตก แก่งหิน พันธุ์พืชที่น่าสนใจ และสถานที่พักผ่อนอยู่มากมาย นอกจากนี้ยังคงมีร่องรอยประวัติศาสตร์ของขบวนการเสรีไทย ตลอดทั้งภาพเขียนสีปรากฏบนผนังหินที่มีอายุหลายพันปี ซึ่งสามารถเดินทางจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2019 ย้อนกลับไปทางอำเภอภูกระดึงประมาณ 1.5 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาไปตามเส้นทาง รพช. จากบ้านหนองอึ่งถึงหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ภด.3 (น่าน้อย) จากนั้นเดินทางไปตามเส้นทางลูกรังไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ระยะเวลาที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวในช่วงเดือนธันวาคม - เดือนเมษายน

ชำระค่าขอใช้สถานที่กางเต็นท์ในอัตราข้างต้นเช่นเดียวกัน และท่านสามารถติดต่อเช่าเต็นท์ได้บนยอดภูกระดึง

3. สำหรับนักท่องเที่ยวท่านใดหรือคณะใด นำบรรจุภัณฑ์ต่างมา เช่นขวดแก้ว, ขวดพลาสติก, ขงพลาสติก, กล่องกระดาษ หรือ ที่ย่อยสลายเองตามธรรมชาติไม่ได้หรือต้องใช้เวลาในการย่อยสลายนาน จะต้องติดต่อมัคฉาบรรจุภัณฑ์ต่างๆ ตามที่ทางอุทยานแห่งชาติภูกระดึงกำหนดไว้ แล้ววันลงเขาให้นำบรรจุภัณฑ์ดังกล่าวที่เป็นขยะมารับเงินมัดจำนั้นคืน

4. อุทยานแห่งชาติภูกระดึงขอเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมโครงการอาสาสมัครพิทักษ์ภูกระดึง เพื่อช่วยกันเก็บขยะที่นำขึ้นไปในวันที่ขึ้นภูกระดึงและขยะที่พบเห็นตามแหล่งท่องเที่ยวจุดต่างๆ ซึ่งเป็นขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ตามธรรมชาติ นำลงมาถึงที่เชิงเขา ไม่ต่ำกว่าคนละ 1 กิโลกรัม จากนั้นอุทยานแห่งชาติภูกระดึงจะมอบใบประกาศเกียรติคุณ เพื่อแสดงว่าท่านเป็นผู้เสียสละและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อธรรมชาติและสังคม นักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมโครงการขอเชิญสมัครได้ ณ ชุมนโครงการอาสาสมัครพิทักษ์ภูกระดึง

5. นักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์จ้างหาบสัมภาระ ติดต่อเจ้าหน้าที่จ้างหาบสัมภาระได้ที่อาคารสัมภาระในอัตราราคา กิโลกรัมละ 10 บาท

6. ชำระค่าธรรมเนียมเดินขึ้นภูกระดึงได้ที่ชัมนจำหน่ายบัตรค่าธรรมเนียมในอัตรา ดังนี้

นักท่องเที่ยวชาวไทย เด็ก 10 บาท ผู้ใหญ่ 20 บาท

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เด็ก 100 บาท ผู้ใหญ่ 200 บาท

สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง

1. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวมี 2 แห่ง คือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวศรีฐาน ที่เชิงภูกระดึง และศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังวาง ที่ยอดภูกระดึง ซึ่งเป็นจุดให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาขอรับบริการข้อมูลได้ทุกวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการ ระหว่างเวลา 8.00 - 16.30 น.

2. ที่จอดรถ มีลานจอดรถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวศรีฐาน ที่เชิงภูกระดึง

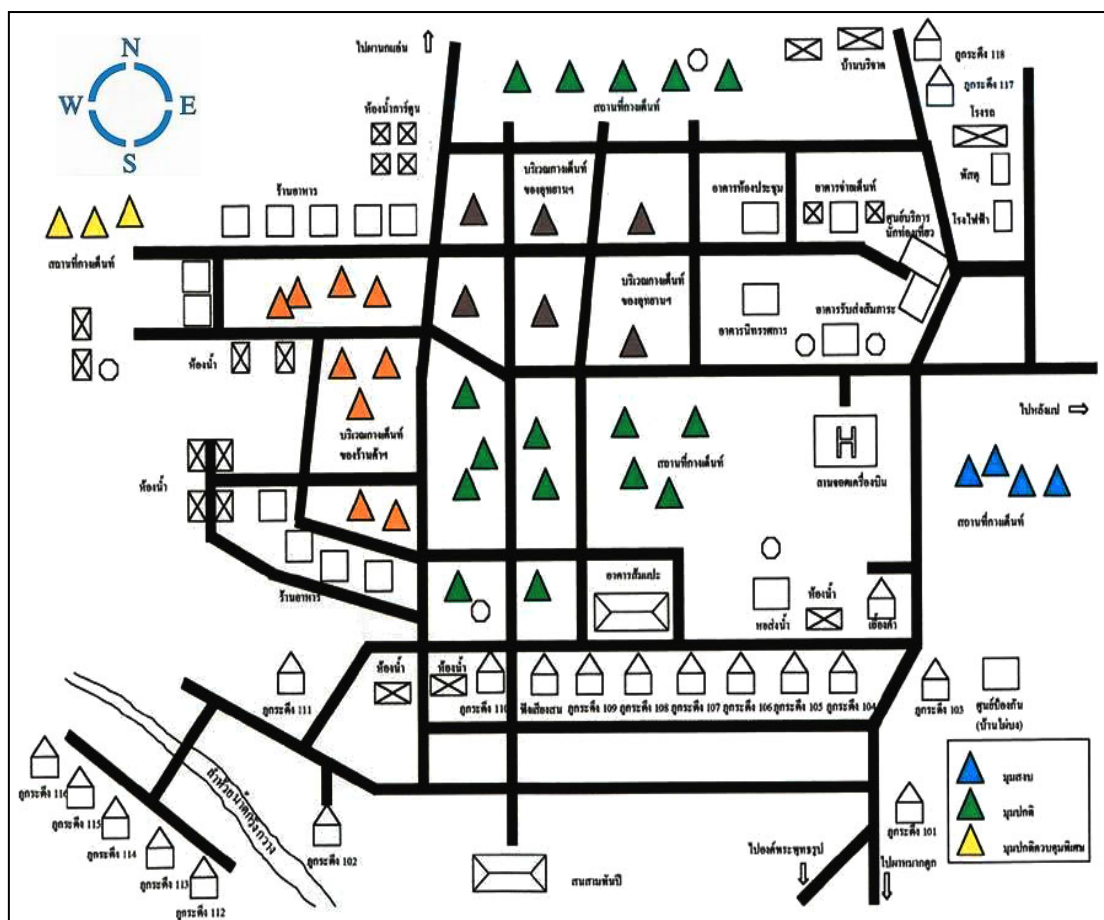
3. ที่พักแรม/ บ้านพัก มีบ้านพักให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทั้งบนยอดภูกระดึง และบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติซึ่งอยู่ด้านล่าง

4. สถานที่กางเต็นท์/ เต็นท์ อุทยานแห่งชาติจัดเตรียมเต็นท์และสถานที่กางเต็นท์ไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว การสำรองที่พักเต็นท์สามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดและสำรองที่พักเต็นท์ได้กับอุทยานแห่งชาติโดยตรง สำหรับอัตราค่าบริการอยู่ระหว่าง 150-300 บาท ขึ้นอยู่กับชนิด ขนาดของเต็นท์ และอุปกรณ์ประกอบอื่นๆ

สำหรับนักท่องเที่ยวที่นำเต็นท์มาเอง (หรือในกรณีที่เต็นท์ทางอุทยานเต็มและต้องไปเช่าเต็นท์บนยอดเขา) โดยต้องชำระค่าขอใช้สถานที่กางเต็นท์ในอัตรา 30 บาท/ คน/ คืน (เด็กที่มีอายุระหว่าง 1 - 12 ปี ไม่ต้องชำระค่าขอใช้สถานที่กางเต็นท์) ในส่วนนักท่องเที่ยวที่ต้องการเช่าเครื่องนอนทางอุทยานแห่งชาติภูกระดึงก็มีไว้บริการ ทั้งถุงนอน ที่รองนอน หมอน ผ้าห่ม ผ้าห่มอย่างหนา เสื้อ เป็นต้น

5. ห้องสุขารวม/ห้องอาบน้ำ มีห้องน้ำและห้องอาบน้ำให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวศรีฐานที่เชิงภูกระดึง และศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังกกวางที่ยอดภูกระดึง

6. บริการอาหาร มีร้านอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยวศูนย์บริการนักท่องเที่ยวศรีฐาน ที่เชิงภูกระดึง และศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังกกวางที่ยอดภูกระดึง

ภาพที่ 3 แผนผังบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังกวาง (ยอดภูกระดึง)

ที่มา: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2548)

การจัดการขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง

อุทยานแห่งชาติภูกระดึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีนักท่องเที่ยวไปเยือนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในฤดูหนาวและวันหยุดเทศกาล (ภาพที่ 4) เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากการอุปโภค – บริโภคของนักท่องเที่ยวก็เพิ่มปริมาณมากขึ้นตามไปด้วย

ภาพที่ 4 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดเทศกาล

ปัญหาขยะมูลฝอยจึงเป็นปัญหาที่สำคัญและต้องการการแก้ไขอย่างหนึ่งของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง โดยในส่วนของจัดการปัญหาขยะมูลฝอยทางอุทยานแห่งชาติภูกระดึงได้มีความพยายามในการแก้ปัญหาดังกล่าว จากการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง พบว่า มีการจัดการขยะมูลฝอยในภาพรวม ดังนี้

1. การรวบรวมขยะมูลฝอย ทางอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีถังขยะตั้งกระจายอยู่ในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ลานกางเต็นท์ (ภาพที่ 5) ร้านค้าบริเวณจุดหยุดพัก ช่วงที่เป็นทางเดินเท้าขึ้นภูกระดึง และร้านค้าบริเวณหน้าผาต่างๆ ซึ่งเป็นจุดท่องเที่ยวบนยอดภูกระดึง

ภาพที่ 5 ถังขยะบริเวณลานกางเต็นท์ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังหลวง (ยอดภูกระดึง)

2. การเก็บขยะมูลฝอย ซึ่งอยู่บนยอดภูกระดึงมีรถเก็บขยะขนาดเล็กแบบปิด (ภาพที่ 6) สำหรับเก็บขยะมูลฝอยในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังหลวง ส่วนถังขยะที่ตั้งอยู่บริเวณหน้าผาจะมีรถกระบะขับเคลื่อน 4 ล้อไปเก็บ เนื่องจากทางส่วนใหญ่บนยอดภูกระดึงเป็นทรายละเอียด

ภาพที่ 6 รถเก็บขยะมูลฝอยบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังหลวง (ยอดภูกระดึง)

3. การกำจัดขยะมูลฝอย อุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีแหล่งการเกิดขยะอยู่ 2 แห่งด้วยกัน คือ บริเวณพื้นที่เขตบริการเชิงภูกระดึง และพื้นที่เขตบริการบนยอดภูกระดึง การกำจัดขยะมูลฝอยโดยภาพรวมทั้งสองแห่งดังกล่าว ในอดีตที่ผ่านมาได้ดำเนินการ โดยติดตั้งถังขยะตามบริเวณจุดบริการเส้นทางเดินเท้าและแหล่งท่องเที่ยว ในแต่ละวันจะใช้เจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ใช้รถขนขยะจัดเก็บทุกวัน แล้วแยกขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ไว้คัดแยกต่างหาก ส่วนขยะที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ก็ใช้วิธีเผาทำลายและขุดหลุมฝังกลบ ในส่วนการกำจัดขยะมูลฝอยบนยอดภูกระดึงแต่ละปีทางอุทยานแห่งชาติภูกระดึงจะขุดหลุมขยะในบริเวณพื้นที่กำจัดขยะมูลฝอย (ภาพที่ 7) สำหรับนำขยะมูลฝอยมาทิ้งและเผา ในช่วงที่มีขยะมูลฝอยเป็นจำนวนมาก เจ้าหน้าที่จะเผากำจัดแบบวันต่อวัน แต่ถ้าปริมาณขยะมูลฝอยต่อวันมีน้อย ก็จะเผาแบบ 2 – 3 วันต่อครั้ง

ภาพที่ 7 พื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง (เขตภูกระดึง)

ระบบการกำจัดขยะมูลฝอยของอุทยานแห่งชาติ

จากเอกสารข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ของ ส่วนอุทยานแห่งชาติภูกระดึง (2548) กล่าวว่า

1. ชนิดของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ประกอบด้วย

1.1 ขยะแห้ง (พลาสติก แก้ว กระป๋อง กล่องกระดาษ)

1.2 ขยะเปียก (เศษอาหาร ใบไม้ กิ่งไม้)

1.3 ขยะอันตราย (สารเคมี หลอดไฟ ขาฆ่าแมลง)

2. ปริมาณของขยะมูลฝอยแยกตามชนิดและฤดูกาล

2.1 ขยะแห้งร้อยละ 55

2.2 ขยะเปียกร้อยละ 43

2.3 ขยะอันตรายร้อยละ 2

3. การคัดแยกและจำแนกขยะมูลฝอย

3.1 แยกโดยใช้ถังขยะ โดยเตรียมถังขยะแต่ละประเภทไว้

3.2 แยกโดยใช้คนงาน

4. วิธีการเก็บ คัดแยก และวิธีปฏิบัติระยะกลาง

4.1 เก็บขยะโดยเจ้าหน้าที่ นักท่องเที่ยว ลูกหาบ ร้านค้า และเก็บจากถังขยะที่จัดรองรับแล้วนำไปกองรวมไว้ที่โรงเก็บขยะ

4.2 ดำเนินการคัดแยกขยะโดยเจ้าหน้าที่

4.3 ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ แยกไว้ต่างหาก

4.4 ขยะเปียกใช้ฝังกลบ

4.5 ขยะแห้งที่สามารถเผาทำลายได้ ใช้วิธีเผาทำลายโดยเตาเผา

5. จำนวนคนเก็บขยะ

5.1 บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวศรีฐาน 10 คน

5.2 บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังหลวง 5 คน

6. ปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอย คือ รถขนขยะมีขนาดเล็กและสภาพเก่า

กิจกรรมส่งเสริมการลดขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง

ในส่วนของกิจกรรมเพื่อการลดขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ได้เริ่มต้นในปีงบประมาณ 2537 ทางอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษ โดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยด้วย คือ กิจกรรมอาสาสมัครพิทักษ์ภูกระดึง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อมของภูกระดึง ซึ่งกิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวจะเข้าร่วมด้วยความสมัครใจด้วยการลงทะเบียนเป็นอาสาสมัครพิทักษ์ภูกระดึงไว้ก่อนที่จะเดินขึ้น และเมื่อกลับลงมาต้องเก็บขยะลงมาอย่างน้อย 1 กิโลกรัม แล้วทางอุทยานแห่งชาติภูกระดึงจะมอบใบประกาศอาสาสมัครพิทักษ์ภูกระดึงให้เพื่อเป็นที่ระลึก ต่อมาในปีงบประมาณ 2542 – 2544 จัดทำโครงการนำร่องรณรงค์รักษาความสะอาดโดยขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการร้านค้า ลูกหาบ ร่วมกันนำขยะลงจากยอดภูกระดึง โดยอุทยานแห่งชาติภูกระดึงได้ดำเนินการบันทึกสถิติข้อมูลการนำขยะลงจากยอดเขาอย่างเป็นทางการ และระบุในเงื่อนไขแบบท้ายใบอนุญาตให้ผู้ประกอบการร้านค้าและลูกหาบนำขยะลงจากยอดภูกระดึงรายละไม่ต่ำกว่า 50 กิโลกรัมต่อปี นอกจากนี้ทางอุทยานแห่งชาติภูกระดึงยังมีการจัดนิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอย ซึ่งตั้งอยู่บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่ง คือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวศรีฐาน (เชิงภูกระดึง) และศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังหลวง (ยอดภูกระดึง) รวมทั้งมีป้ายเตือนใจให้นักท่องเที่ยวรักษาความสะอาดบริเวณทางเดินเท้าขึ้นภูกระดึงด้วย (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 บอร์ดความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและ โครงการอาสาสมัครพิทักษ์ภูกระดึงบริเวณ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังหลวง (ยอดภูกระดึง)